

SPRÁVA Z KONFERENCIE *SYMETRIA A ASYMETRIA V JAZYKOVEJ KOMUNIKÁCI*

Vladimíra Vrajová

*Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
Banská Bystrica*

V dňoch 16. – 17. septembra 2021 sa v netradičnom, online formáte konala jedenásta medzinárodná konferencia o komunikácii s názvom *Symetria a asymetria v jazykovej komunikácii*. Vedecké podujatie organizované Katedrou slovenského jazyka a komunikácie Filozofickej fakulty UMB vytvára už tridsať rokov priestor na konštruktívny interdisciplinárny dialóg slovenských a zahraničných účastníkov (prvá konferencia sa uskutočnila v roku 1991). Vedúci organizačného tímu Vladimír Patráš a dekan filozofickej fakulty Martin Schmidt vo svojich úvodných príhovoroch upozornili na túto tri desaťročia trvajúcu tradíciu, ktorá korešponduje s pôsobením hosťiteľskej inštitúcie ako univerzity (tridsiate výročie UMB si pripomenieme v júli 2022).

Počas dvoch konferenčných dní zaznelo tridsaťsedem príspevkov, obsahovo spadajúcich do jedného z piatich tematických polí, ktoré organizačný tím (okrem Vladimíra Patráša sa na príprave konferencie podieľali aj Pavol Odaloš alebo Lujza Urbancová) vymedzil ako meritórne pre tohtoročné podujatie. Konkrétne ide o teóriu jazyka a komunikácie cez prizmu symetrického a asymetrického princípu; metodológiu v jazyku a jazykovede a interdisciplinárne interpretácie; všeobecnú a aplikovanú lingvistiku, kognitívne vedy; mediálnu a elektronicky podmienenú komunikáciu; informačné a komunikačné technológie vo výskume a jazykovej praxi.

Prvý konferenčný deň pokračoval po úvodných príhovoroch plenárnym rokovaním. Na začiatku zaznela prednáška Ľubomíra Kralčáka o vzťahu jazykových noriem k sociálno-komunikačnému rámcu, vytvorenému jednotlivými varietami súčasnej slovenčiny. Nasledoval príspevok Diany Stolac, ktorý vznikol v tandeme s Anstazijou Vlastelić a v ktorom sa jazykovedkyne zamerali na konfrontáciu verejného vyjadrovania pred pandémiou a počas nej (na „starý a nový štandard“) a na charakteristiky spoločenskej komunikácie počas celosvetovej zdravotníckej krízy. Na druhej strane Pawel Graf sa vo svojej prezentácii sústredil na dielo talianskeho spisovateľa Itala Calvina a na symetriu a asymetriu v jeho próze *Zámok skrížených osudov* a *Rozdvojený vikomt*. Po krátkej prestávke pokračovalo plenárne rokovanie vystúpením autorskej dvojice (v zložení Tünde Tušková a Alžbeta Uhrinová) na tému jazykovej krajiny Békešskej Čaby počas osláv trojstého výročia vzniku mesta. Na základe kvalitatívnej a kvantitatívnej diskurzívnej analýzy autorky zistili, do akej miery a v akej forme bol slovenský jazyk exponovaný na jubilejných oslavách.

Popoludňajší program prebiehal simultánne v troch sekciách, pričom v sekcii A zazneli predovšetkým interdisciplinárne a metodologicky orientované príspevky. Konkrétne Oľga Orgoňová na pozadí vzťahu policajtov s verejnosťou a so zreteľom na používanie profesionálneho jazyka upozornila na symetrizáciu vzťahov expertov a laikov (napr. na sociálnych sieťach); Gabriel Rožai sa venoval metodologickým prístupom využitým pri komplexnej analýze neštandardizovanej speleonymie Slovenského rudohoria; Lucia Miháliková predstavila interdisciplinárnosť ako teoreticko-metodologické východisko pri analýze slovtvorby; Anita Huťková a Anita Račáková sa zamerali na komparáciu kolokácií vybraných (slovenských, poľských a maďarských) adjektív súvisiacich s environmentálnou témou a doplnených o širšie kontextové súvislosti; Piotr Fliciński uvažoval o variabilite frazeologických jednotiek v poľskom jazyku ako výraze asymetrického hodnotenia týchto slovných spojení kultúrnym (jazykovým) spoločenstvom; a sekcii uzavrel Vladimír Patráš príspevkom o hodnotovom potenciáli kontextovej expresivity v online periodikách vzhľadom na prítomnosť symetrických a asymetrických prvkov.

Rokovanie v sekcii B otvorila Magdalena Graf, ktorá predstavila tzv. špekulatívny diskurz (svoje zistenia demonštrovala na názvoch a opisných charakteristikách projektov zacielených na predikciu budúcnosti a konzekventne aj na (kvázi) riešenia súčasných i budúcich spoločenských, ekonomických a ekologických kríz). Funkcii otázky v sekvenčnej výstavbe súkromných rozhovorov (autentických a nepripravených prejavov stredoškolských a vysokoškolských študentov, ale aj medzigeneračných dialógov) sa venoval Jirí Zeman. Parolovo orientované bolo aj vystúpenie Leny Ivančovej, počas ktorého autorka – na pozadí všeobecnolingvistických východísk – zdôraznila jednak asymetriu formy a obsahu pri ironii, jednak možnosti uplatnenia tohto prostriedku v publicistických komunikátoch. Iný vedeckovýskumný fokus mal autorský kolektív (Katja Brankačkec, Miriam Giger, Elżbieta Kaczmarška, Lucie Saicová Římalová, Karolína Skwarska, Marián Sloboda), ktorého zástupkyňa Katja Brankačkec vystúpila s kolektívnym príspevkom *Symetrie a asymetrie v sémantice: k prefixaci sloves označujících pohyb v západoslovanských jazycích*. Mediálna komunikácia sa ako ústredná téma premietla do dvoch vystúpení v sekcii B: Martin Foret predstavil výsledky svojho výskumu o vzťahu vizuálnej a verbálnej zložky v masmédiách (printových a online periodikách, ale napr. aj v televízii), na druhej strane sa Bohumila Junková zamerala na fonologickú, lexikálnu a syntaktickú sondáž diskusných príspevkov (o pandémie ochorenia covid-19) na internetovom portáli novinky.cz. V sekcii B prezentovala čiastkové výsledky prebiehajúceho dizertačného výskumu (zacieleného na pojem „úspech“ v jazykovom obraze českých žiakov) aj Karolína Tábořská.

Sekcia C sa začala vstupom Lujzy Urbančovej o jazykových chybách v slovenčine ako cudzom jazyku v kontexte jazykových zmien a dynamiky morfológického

subsystému. Nasledujúci príspevok Kláry Dvořákovéj bol zameraný na opis začiatku telefonických rozhovorov medzi zamestnancami jazykovej poradne Ústavu pro jazyk český AV ČR v intenciách konverzačnej analýzy. Ako ďalší zaznel referát Lucie Jasinskej, v ktorom sa autorka sústredila na frekvenciu slovesného podstatného mena v jazykovej praxi, na analýzu jeho kolokácií a na komplexnejšiu (morfológickú a lexikálnu) charakteristiku tohto verbálneho tvaru. Problematike morfológickej integrácie substantívnych anglicizmov do nemeckého jazyka sa zas venovala Katarína Seresová. Posledné tri vystúpenia v sekcii C boli orientované v prvom rade na analýzu a interpretáciu vybraných mediálnych produktov. Patrícia Molnárová prezentovala výsledky interdisciplinárneho rozboru emocionálno-expresívnych jazykových jednotiek, exponovaných pri pomenovaní nepriateľa v oficiálnom straníckom diskurze 1948 – 1956. Na druhej strane Petra Jesenská koncentrovala svoju pozornosť na postbrevitový naratív vo vybraných britských médiách a v rámci neho aj na používanie hodnotiacich výrazov (vzťahujúcich sa na brexit) v postbrevitovom období. Sekciu uzavrela Veronika Gondeková svojím príspevkom o reflexii obyčajného človeka v reláciách reality TV, ktoré sa tradične spájajú so zobrazením ľudí v reálnych a nesimulovaných situáciách.

Druhý konferenčný deň sa začal plenárnym rokovaním, korešpondujúcim s ústrednou témou konferencie. Milan Ligoš vo svojom príspevku *Spektrum symetrie a asymetrie vo vyučovaní materinského jazyka* upozornil na tri prístupy ku školskej komunikácii počas vyučovania slovenčiny, a síce na pedagogicko-didaktický, jazykovo-komunikačný a socio-kultúrny (etnografický) prístup. Zuzana Bohušová sa vo svojom referáte sústredila na asymetriu tzv. ľahko zrozumiteľných jazykov (napr. jazyka pre ľudí so špeciálnymi potrebami alebo nerozvinutou komunikačnou kompetenciou). Ako posledný vystúpil Pavol Odaloš, ktorý vo svojej prednáške *Symetria a asymetria v modelovaní chrématoným* zhrnul výsledky riešenia grantového projektu VEGA a zameral sa na symetrické a asymetrické princípy pri systémovej deskripcii tejto propriálnej skupiny.

Po skončení plenárnej časti pokračoval program súběžne v troch sekciiach. V sekcii A sa Katarína Chovancová venovala problematike ústnej viacjazyčnej komunikácie účastníkov s asymetrickou komunikačnou kompetenciou. Na základe empirického výskumu autorka predstavila niekoľko línií, po ktorých sa môže komunikačná aktivita v tomto prípade uberať. S ďalším príspevkom, zameraným na analýzu reformulácie (v zmysle akejkoľvek reformulovanej výpovede) v četovej komunikácii študentov Strednej zdravotníckej školy v Banskej Bystrici, vystúpila Simona Krafčíková. Nasledoval referát Martiny Bodnárovej, v ktorom lingvistka prezentovala závery výskumu jazyka charizmatikov, t. j. charizmatického komunikačného subregistra, vymedzeného v rámci kresťansko-(katolíckeho) makrosociálneho subregistra. Anna Gálisová sa ako posledná prednášajúca v sekcii A sústredila na axio-

logickú štruktúru národných hesiel, na lexémy, ktoré sú v nich viacnásobne exponované, a na kultúrne súvislosti a vzťahy medzi kolonizátormi a kolóniami, ktoré sú reflektované v predmetných mottách.

Ewa Górecka svojím príspevkom o jazykovej polyfónii (na materiáli fiktívnych blogov v románe poľskej prozaičky Joanny Bator *Ciemno, prawie noc*) otvorila rokovanie v sekcii B. Komparáciou slovenských a poľských „slovies hovorenia“ (verb dicendi) sa vo svojej prezentácii zaoberala Božena Kotuła. Čiastkové výsledky (ukončeného a obhájeného) dizertačného výskumu predstavila Kamila Homolková v referáte *Jak se mluví a píše o lidech s intelektovým postižením*. Autorka v ňom akcentovala diskrepanciu medzi tým, ako sa o týchto ľuďoch v jazykovej praxi hovorí (často ponižujúcim a zosmiešňujúcim spôsobom), a tým, ako by sa o nich malo hovoriť (korektne a nediskriminačne). Sekciu B uzavrel Július Lomenčík výkladom o postavení, úlohe a potenciáli dialektu ako komunikačného faktora vo vyučovaní slovenského jazyka. Sekcia C zastrelila jednak vystúpenie Renáty Hlavatej o editoriáli v slovenskej mediálnej praxi a o kompozičných, funkčných a tematických kritériách tejto žánrovej formy; jednak vystúpenie Vladimíry Vrajovej o komunikačno-pragmatickej funkcii biblických motívov v poézii P. O. Hviezdoslava s nadosobnou tematikou.

Sumárne môžeme uviesť, že počas dvoch dní predstavili výstupy zo svojej vedeckovýskumnej činnosti jazykovedci zo slovenských akademických a neakademických pracovísk, ale aj lingvisti z Česka, Chorvátska, Poľska alebo Maďarska. Jedenásty konferenčný ročník aj napriek netradičnému online formátu priniesol spolu s tridsiatimi siedmimi vystúpeniami nemálo podnetných impulzov na komunikačne zameraný výskum, ktoré boli formulované počas diskusií k jednotlivým príspevkom. Kultivovane a odborne vedený dialóg, zaujímavé a inšpiratívne podnety obohatili plenárnu časť i rokovanie v sekciiach počas oboch dní. Na záver sa účastníkom konferencie prihovoriť vedúci organizačného tímu Vladimír Patráš. Všetkým poďakoval za účasť a za hodnotné pôsobenie na podujatí a vyjadril nádej na osobné stretnutie na dvanástej medzinárodnej vedeckej konferencii o komunikácii, ktorá sa uskutoční v roku 2024 pod vedením hlavného organizátora Jaromíra Krška.